

QATAG‘ONLIK VA JAMOALASHTIRISH SIYOSATI VA UNING FOJIAVIY OQIBATLARI

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tarix yo‘nalishi 4-kurs talabasi
Nuriddinov Muhriddin*

Annotatsiya: biz ushbu maqolada mustabid davrida qatag‘onlashtirish va quloqshatirish siyosati uning aholi o‘rtasidagi keltirib chiqargan qo‘rquvi va assosiz ayiblangan o‘zbek millati faxrlari to‘g‘risida so‘z yuritamiz.

Kalit so‘zlar: qatag‘on, buyruqbozlik, mustabit tizm, zulm, xalq xarakatlari, quloqlashtirish.

Kirish

Mustabid tuzum Markazda va joylarda o‘z mutlaq hokimiyatini shakllantirib, mustahkamlab borar ekan, bunda u o‘ziga sodiq muayyan siyosiy va ijtimoiy kuchlarga tayanib ish yuritmog‘i kcrak edi. Shu maqsadda, Markaz hukumati yangi sotsialistik jamiyat qurilishi davomida O‘zbekistonga o‘zining ko‘p sonli sadoqatli xodimlari, vakillarini rahbary Iavozimlarga yuborib turganligi bejiz emas. Xususan, ular yordamida o‘lka hayotida kechayotgan barcha jarayonlar, o‘zgarishlardan doimiy xabardor bo‘lish, ularning yo‘nalishlarini, maqsad, vazifalarini belgilash, mahalliy kadrlar faoliyatini kuzatish, nazorat qilish mumkin bo‘lardi. Markaz O‘zbekistonlik milliy kadrlarning kundalik ishlariga «ko‘z-quloq» bo‘lish, ular faoliyatini tekshirish, taftish qilish barobarida sotsializm qurilishi yo‘lida sadoqat bildirganlarni tanlash, tarbiyalash, ularni yuqori mansablarga ko‘tarishni o‘z e‘tiboridan chetdatutmedi. Shu bois, Markaz ishonchini qozonib, uning nufuzli namo-yandalari bilan yaqindan hamkorlik qilgan, kerak bo‘lganda- o‘z xalqining manfaati, qiziqishlarini ko‘zlab ish yuritgan bilimdon kadrlar soni ham ko‘payib borgan. Ammo Stalin yakkahokimligi kuchayib, totalitar tuzum bedodligi avj olib borgan sari bunday kadrlarni arzimas sabab va bahonalar bilan qiynoq-qistovga olish, vazifalaridan chetlatish odatiy tusga kirib bordi. Rahbar kadrlar, ayniqsa, o‘z xalqi, yurtining milliy manfaatlarini himoya qilib, uning istiqbolini ko‘zlab, o‘zida kuch, iroda topib, bor haqiqatni aytishga jur‘at qilgan miliat vakillari birinchi navbatda hukmron Markaz uyushtirgan qatag‘onga duchor bo‘ldi. Buning yorqin ifodasini Sovet mafkurachilari tomonidan o‘zbek milliy kadrlari sha‘nini bulg‘ashga qaratilgan, atayin to‘qib chiqarilgan «18 lar guruhi», «Inog‘omovchilar», «Qosimovchilar» guruhlari misolida ko‘rish mumkin. Ularning faoliyatiga oid tarixiy

hujjatlarni ko'zdan kechirar ekanmiz, bu insonlar faoliyatida ularni ayblashga bois bo'ladigan hech bir asosli ashyoviy dalillar bo'lmaganligiga to'la amin bo'lamiz. Ularning yagona «gunohi» - bu o'z millati dardi, tashvishi va manfaatini ko'zlab ayrim muammolarni ko'targanligi va ularni hal etishga yuqorining e'tiborini jalb etganligi holos. Xo'sh, bu guruhlar tarkibi kimlardan iborat bo'lgan? Ular sovet mutasaddilari oldida qanday gunoh qilgan edilar? Respublikaning taniqli arboblardan iborat «18 lar guruhi» (I.Xidiraliyev, M. Saidjonov, U. Ashurov, R. Rahimboboyev, Eshonov) ga «yer-suv islohotiga qarshi chiqqan, boy-quloq va yer egalarining manfaatini himoya qilib chiqqanlar, mahalliychilik va millatchilik g'oyalarini ilgari surgan» degan soxta aybnoma qo'yildi. Aslida esa ular hukmron Markazning ulug' davlatchilik va shovinistik siyosatiga, milliy kadrlarga nisbatan bepisandlik, loqaydligiga qarshi chiqib, adolat va haqqoniylik tamoyillarini himoya qilganlar. Shu bois, rasmiy partiya organlari tomonidan mazkur guruh keskin qoralanadi va uning a'zolari turli jazolarga giriftor etildilar. «Inog'omovchilik» guruhi to'g'risidagapborganda, unga qo'yilgan barcha ayblarning to'liq to'qib chiqarilganligi ayon bo'ladi. Ma'lumki, Rahim Inog'omov O'zKP(b) Markazqo'mi Matbuot bo'limi mudiri va O'zSSR Maorif Xalq Komissari vazifasida faoliyat yuritib kelgan. R.Inog'omov o'zining bir qator nutqlarida O'zbekiston kompar-tiyasining mustaqil faoliyat yurita olmayotganligiga, Markaz organ-larining o'lka hayotidagi zo'ravonligiga ham alohida urg'u bergan. Respublikaning bir qator mas'ul xodimlaridan N.Mavlonbekov, T. Isamammedov, M.Aliyev, Bobonazarov singari hammaslaklar Inog'omov qarashlarini qo'llab - quvvatlab chiqqandilar. Bunday muxolifatchi chiqishlar hukmron partiya mutasaddilarining qahriga uchramasdan qolmasdi, albatta. Shu bois, 1926, 1927— yillarda bu guruh faoliyati partiya tashkilotlarida bir necha bor muhokama qilinib, og'machi guruhbozlikda ayblandi. Inog'omov tarafdorlari vazifalaridan olinib, nomlari qoralandi.

«Qosimovchilik» guruhi ham 1929-1930— yillarda sovet hukmron rejimi tomonidan milliy kadrlarni, ziyolilarni qatag'on qilish, jazolash maqsadida atayin uyushtirilgan navbatdagi uydirma edi. O'z SSR Oliy Sudining raisi lavozimida ishlagan S. Qosimov va uning yaqin maslakdoshlari: N.Alimov, Musaboyev, Sharipov, Sirojiddinov va boshqa-jami 7 kishi 1929— yilning 2-yarmida «bosmachilik» harakatiga yon berganlikda ayblanib qamoqqa olindilar. Ular respublikadagi millatchi tashkilotlar bilan aloqa bog'laganlikda ayblandilar. Bu guruhning 4 ta a'zosi shunday asossiz ayblanib, otib tashlandi. Qolganlari esa ko'p yillik qamoq jazosiga hukm qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. USMONOV, Q., & Sodiqov, M. (2008). O 'ZBEKISTON TARIXI. Iqtisod-moliya. Toshkent-2006 y.(Q. Usmonov, M. Sodiqov, S. Burhonov."History of Uzbekistan". Economics and Finance. Tashkent-2006).
2. Sahobidinnova, M. (2020). QATAG'ON QURBONLARI TAQDIRI (TOSHKENT VILOYATI MISOLIDA). Academic research in educational sciences, (3).
3. Дониёв, С. И. О. (2020). XX ASRNING 80-YILLARIDA QASHQADARYO VILOYATIDAGI MADANIY JARAYONLAR VA ULARNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. ПЕРЕКРЁСТОК КУЛЬТУРЫ, 2(4).
4. Doniyev, S. I. O. G. L. (2020). O 'zbekistonda «paxta ishi»,«o 'zbek ishi» kompaniyalari boshlanishi va uning Qashqadaryo viloyatida amalga oshirilishi. Science and Education, 1(7).
5. Юлдашева, Н. Н. (2021). СОБЩ СОВЕТ ИТТИФО^ИНИНГ ^АТАГОНЛИК СИЁСАТИНИ ЮРИТИШИДА "ГУЛАГ" НИНГ УРНИ. Scientific progress, 2(4), 507-512.
6. Namrayev, M. (2021). O'ZBEKISTONDA MEHNAT POSYOLKALARI VA U YERDAGI DEHQONLARNING TAQDIRI. Scientific progress, 2(6), 102-107.
7. Ходжамбердиев, Х. (2021). УЗБЕКИСТОНДА "ПАХТА ИШИ" ГА ДОИР ЯНГИ МАЪЛУМОТЛАР (1981-1985 йй.). ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ, 4(9).
8. USMONOV, Q., & Sodiqov, M. (2008). O 'ZBEKISTON TARIXI. Iqtisod-moliya. Toshkent-2006 y.(Q. Usmonov, M. Sodiqov, S. Burhonov."History of Uzbekistan". Economics and Finance. Tashkent-2006).
9. Хошимов, С. (2021). XX асрнинг 20-30 йилларида миллий ташкилотлар таркибида кдтагон кдлинган андижонликлар. Общество и инновации, 2(2), 26-33.